

Паулина ***СТАНЧЕВА***

ХРАМ

Денят умира бавно с чуден стон,
трептящ във въздуха с безброй звънчета,
неуловими в синия простор
като цвета прозрачен на небето.

Дрезгавината като дъжд роси
и влага пъстрите цветя покрива,
ухай на мащерка и на треви
и въздухът като вино опива.

Ветрецът люшка аления мак,
листцата се отронят и отлитат
с усмивка в падащия мрак,
понесли своята съдба честита.

О, колко мъдрост има в теб, земя,
в благоухаещите ти поляни,
смълчани в звън и в тишина,
прекрасни в слънчевия заник.

Като благословен, прекрасен храм
врати широко ти сега разкриваш
и чакаш с вярваща душа
чрез Тебе истината да открия.

БОГОРОДИЦА

Скъпа Богородичке,
мъдра и добра,
ти ли слизаш бавно
с капките роса?

Като майка кротка,
тъжна и сама,
ти ли свеждащ топла
галеща ръка?

Ти ли, милосърдна,
болното сърце,
знаеш да лекуваш
с бледните ръце?

О, да мога само
да повярвам в миг,
че над мен отдавна,
майчице, ти бдиш,

че от небесата
твоята ръка
кротко ме упътва
в мисли и дела.

С всичко примирена,
вярвай, бих била,
само да те имам
в себе си сега.

Тъй ми се живее
в радост и любов,
майчице, пази ме
от тъга и зло.

Електронно издание на адрес: **vestnikiskri.com**
Издава свещ. Лъчезар Лазаров, гл. редактор. Редактори: Сн. Костадинова, Б. Балкански. С. Искрец
Тел. за връзка – **0885987833**. Моля, изпращайте материали на електронен адрес: **vestnik_iskrec@abv.bg.**
Ползвани сайтове:

ISSN 2738-7798

ИСКРИ

Искри в Искрец словесното огниво. И сее във душата светлина. Сеяч е то на дефицитно слово, разнасящо човешка топлота.
П. Пеев

СТРАНИЦИ ЗА ПРАВОСЛАВИЕ И КУЛТУРА. Година III, брой 43, септември , 2022 г.

С паметта на всепочитаните мъченици Вяра, Надежда и Любов и майка им София (17.09 – 21.09, ст. ст.), всеки православен християнин по света си припомня и неотменните християнски добродетели, чиито имена носят те.

Вярата, надеждата и любовта не са обикновени чувства, нито се изразяват в съвременното социално добротворство. Но те не са и абстрактни и декларативни понятия, нито празни философски брътвежи…

Вярата, надеждата и особено любовта са висши ценности, които носят в себе си висока нравствена стойност. Те са разкрити и дадени на света от нашия Спасител Иисус Христос. Затова тяхното съдържание и действеност, тяхната сила и постижимост се разкриват само в светлината на Христовата вяра. Вярата в друго, освен в Единия Бог, е суета и суеверие. Няма и на кого другиго да се надяваме, Защото „*окаян е всеки, който се надява на човек*“. Но от всички най-важна и чудотворна е християнската любов. За нея св. ап. Павел пише: „*а сега остават тия три: вяра, надежда, любов; но по-голяма от тях е любовта*“.

Продължава на стр.2

„*Любовта е дълготърпелива, пълна с благост, любовта не завижда, любовта се не превъзнася, не се гордее, не безчинства, не дири своето, не се сърди, зло не мисли, на неправда се не радва, а се радва на истина; всичко извинява, на всичко вярва, на всичко се надява, всичко претърпява. Любовта никога не отпада, а другите дарби, ако са пророчества, ще престанат, ако са езици, ще замлъкнат, ако са знание, ще изчезнат.*“ (Кор. 13)

Света в своята хилядолетна история познава и помни думите на много известни и мъдри личности – още от дълбока древност. В светлината на историческите сведения те се разкриват пред нас, за да обогатяваме нашите знания и нашата мъдрост. Необходимо е на мислещия човек постоянно да чете най вече духовна, но също така и историческа и художествена литература. Културата на съвременния свят е наше достояние благодарение на неуморния труд на отминалите поколения; на тяхното образование, на откритията, на жертвите, които те са сторили. Благодарение на историята и историческите науки ние преживяваме културните постижения на предците ни, но също така е възможно да се поучим от техните грешки. И в двата случаи това е полезно за нас.

Съвременните науки чрез своите методи на анализ, синтез и др. могат да обобщят добрите примери и ярко да подчертаят грешките, за да не бъдат допускани отново и отново.

Ето че в древните времена, наред с усъвършенстването на занаятите и човешките дейности, преломен момент се явява откриването на писмеността, последвано от бурното развитие на множество полезни за човека науки. Още в стария свят, се открояват имената на не един и двама люде, които наблюдавайки атавистичните и жестоки човешки прояви, насилието, войните и робските теглила на своите събратя, някак-си съвсем естествено, започват да търсят по-висша мъдрост, която надхвърля познатата геометрична фигура, но също така не отстъпва по сложност и вдъхновение и на неясната космическа мъглявина, видима и позната само за малцина. Това са човешката душевност и сложните социални отношения; етиката и благоразумието на човешките действия.

В този ред на мисли не може да отречем, че добротворството, братолюбието, милосърдието и състраданието са понятия, занимавали човека от дълбока древност. Но съдържат ли те, макар и развити в десетки различни нравствено-етични, социални и политически системи, високата нравственост на Християнската любов?

Макар и обширна, тази тема може да бъде изчерпана, като се разгледат най-известните учители, мислители и философи и техните основни позиции.

Като че ли най-ранните защитници и проповедници на примитивни форми на хуманизъм откриваме в **Индия**, където властват религиозните системи на Индуизма, познат повече с най-известната си форма – Будизма. Няколко хиляди години преди Христа местните брамини проповядват състраданието и милосърдието като важни, за духовното състояние на човека, добродетели. Техните религиозни вярвания днес се определят като езически, заради изповядването на многобожие. Налични са страх от боговете и вяра в низ от прераждания в нисши същества, предмети от природата, и животни. Именно за това в тези древни религиозни форми се открива многоцененото състрадание не само към човека, но и към природата и животните. Най-сериозните изследователи на Будизма твърдят, че всред тамошното кастово население тези вярвания указват благотворен характер, като спомагат за развитието на медицината. Известно е, че в първите болници будистките монаси са лекували плъхове, къртици и дори червеи, но по-късно отново там се развива педиатрията.

Каква е, обаче подбудата за проявяването на тази състрадателност? Ако се задълбочим в будистката философия, ще открием, че причините съвсем не са братолюбие и човеколюбие заради самия човек и носената от него самостойност, а напротив. Водеща в случая е грижата за собствената съдба. Състраданието е с цел да успокоим себе си, да излекуваме собственото си страдание, и най вече, за да можем, чрез множество успешни медитации на различни нива, да стигнем до нирвана (угасване, абсолютно нищо, вечна смърт), защото в противен случай може да ни сполети низ от прераждания и още много страдание на този свят.

Анализирайки макар и на кратко, виждаме, че дори с много големи резерви, състраданието и милосърдието и да бъдат наречени любов, в Будизма тя има користни, евдемонични и чисто утилитарни подбуди, целящи собствени облаги и успехи в този или в друг свят.

Повърхностно разглежданата и често приемана в Европа източна система Йога е всъщност форма на обучение, съдържаща техники за медитация. Тя работи на различни нива. При най-висшите, практикуващият трябва да се освободи от всичко, което го свързва с този свят, да разкъса всички връзки, като за такива вече се смятат дори и проповядваните преди това състрадание и милостивост. Сега те вече се смятат за зло и само освобождавайки се от тях може да се постигне така желаното угасване и пълен разпад… абсолютното нищо и край на прераждания – нирвана.

Съвсем близо, в **Китай,** хилядолетие преди Христа се разпространява Конфуцианството. Неговият основоположник първоначално бил учител на знатните деца, а после станал частен учител. Изградил нравствено-социално-политическа система, в която добродетелите били на висота. Лоялност, приятелство, благородство, уважение към приятели, съседи и родители….

Продължава в брой 44.

Снежана ***КОСТАДИНОВА***

ЦВЕТЯ ЗА ПРАЗНИКА

Традиция е да се подаряват цветя… Особено на учителите в началото на новата учебна година. И не само. Също и на двайсет и четвърти май, който от всички славяни, и пишещи с кирилица, само ние празнуваме с тържества в училищата. И тогава цветя красят вратите на школото… Учените казват, че цветята изчезвали! Навярно е така. А други твърдят, че нямало смисъл да се подаряват цветя, можело парите да се дадат на бедните и нуждаещите се… заради времето в което живеем. Ето какво казва по този въпрос г-жа Костадинова. *(бел. ред.)*

Толкова много цветя съм получавала като учителка, че ако ми сложат данък за пропуснати ползи на държавата, трябва да тегля заем. Цветето, мили хора, не само радва учителя, то възпитава приоритетно детето. Ще се научи да дарява радост на хората, които ще среща по пътя си през годините. А да създаде положителни емоции може само добър човек. Никой не се ражда добър или лош. Става такъв. А това зависи от всички нас. Затова ни помагат дори цветята. †

Веселина ***БАШОВА***

ЗА МОЕТО СЪРЦЕ

ли са
палитрата от чувства.
Пролет, лято, есен и зима.
Сезоните улавят ли
всеки пулс?
Предвестници на разцвета
са щъркелите.
Познават гнездата си.
Има ли Бог
в есента и в зимата?
Има ли Бог
в свободния полет?
Сърцето ми олеква
от старите проблеми.
Керваните им остават
във пустинята.
И нито помен от разцвет.
Слабост ли са празните ръце,
сухи от потта на усилията.
Търся да хвана дрехата
на Иисус през есента,
за да не премръзнат мислите,
свили гнездо в сърцето ми.
Когато дойде зимата,
ще се сетя ли да съм
благодарна
и да съм доволна
от това, което ми е
определено.

Изсипва се
рог на изобилието
във всяко
топло гнездо.
Прелетните птици
отново ще се върнат.
А вярата е слънце за
онзи сезон в сърцето ми.

НЕ ИСКАМ ДА ГЛЕДАМ

как ръцете изстискват
от тубичка живота ми
последния свеж ден
върху четката
за човешка хигиена.
Очите ми се пълнят
със сълзи заради загубата.
Защо да трия емайла
от усмивката на мига си ?
Сияйност – притежава я
добрата ми стара душа...
Миналото и бъдещето
те са тези, които разпъват
на кръст сърцето ми
и то не издържа на болката
от забитите в плътта ми
Иисусови гвоздеи.

И ако мога да отмия
красотата на момента,
ще дойде ли по- добър?
Със следващия сапунен мехур,
който мислите ми
се опитват да схванат.
Миг след миг..
Пастата свършва...
Четката ми също
е заприличала
на рошаво куче,
което вие като сирена
в гръдната ми кошница.
Как да блесне усмивка
на студените ми устни
и в този...
последен момент?
(Чувала съм, че идва,
но не го очаквам ...)
Не го искам с изправен
змийски гръбнак
в моята четка за зъби..
Моля се времето ми
да има челюсти
със здрави и бели
себеподобни мигове..

Късчета от място, в което
да чувствам , че дишам,
че съм жива в тялото си.
Взаимопомощ...
На това ме учи клетката,
в която ще се приютя
за част от секундата,
за да разбера гнева си.
За да осъзная безполезността
на себеусилията си. †

Вероника ***ИВАНОВА***

ПОКАЯНИЕ

Искам да живея различно сега:
без излишни слова.
Без превзетите стихове,
пълни с далечна тъга.
Да говоря понякога
само с деца
и цветя да садя
в най-дълбоката зима.
Засадила добро
в малка цветна саксия,
да чакам самò да порасне
на слънце.
До вечерния тъмен прозорец
дълго да мълча,
докато истинските думи в
тишината зазвучат.
С молитвата си искам,
път в тъмното да сътворя
за жената, която
пак се прибира сама.
От лицето детско да изтрия сълза,
не с ръка,
а с дума добра.
Искам да плача с чуждата тъга
и в топлото утро на детството
радостна песен да бъда.

Искам да живеем различно сега:
след болестта и войната,
след толкова думи и тичане,
малко време остава,
време за обичане.
Бог на всички прощава накрая!
Но през Голгота минава пътят за
Рая. †

Димитър ***ДРАГАНОВ***

В ОЧАКВАНЕ НА ЛЯТОТО

Бебе пее, повито в кошарата,
а врабченце танцува в тревата.
Някой свири красиво на гарата
на китара балада позната.

Аромат на кафе и обичане
се разнася високо в небето.
Спира вече великото тичане
по трънливия път на сърцето.

Някой диша любов нецелуната
и издишва съдбовно привличане.
Ще се скъсат ли в римите
струните?
Ще усмихнеш ли младо момиче?

Мъдростта е приятел на старите
за които животът е злато.
Ако тръгнем – поети – по гарите,
ще открием душите през лятото!

ПЕСЕН ЗА КРАЯ НА БОЛКАТА

Всяко нещо ражда край.
Накрая всичко си отива.
Когато имаш болка, знай,
че тази болка е красива!

Червило сложила е тя.
Червена рокля е облякла.
Твори за твоята душа
и пази творчеството в ракла.

Газела, стъпва през нощта
и всяка вечер те съблича.
Животът няма имена!
Животът казва се „Обичам“!

Когато имаш болка, знай,
че в нея чудото се случва,
и всяко нещо ражда край,
след който болката приключва! †

Свещ. Л. ***ЛАЗАРОВ***

МОРЕ ОТ ТЪГА

От брой 42.

3.
Над морето няма гларуси.
Те кръжат, кръжат над хората
от ръцете им да вземат залъка,
все оставяйки за тях умората.

Ято щъркели отлитаха
някъде на юг – нататък…
А душата ми е свита,
дала всичко без остатък.

Птици някакви се спускат
над морето, търсят улов…
То ги милва с нежен устрем,
и притихва в синьо було.

Всред морето няма гларуси,
те всред хората си търсят залъка…

4.
От високо гледа слънцето,
морската вода кипи…
Не остава даже зрънце
вяра в тези летни дни…!

След поредната засуха
пада манна – капки дъжд.
Жадно пясъкът ги смуче
и изчезват изведнъж…

Въздухът – застинал, мъртъв
не люлее нито лист.
… О, проклето лято първо –
тихо като неизречен стих!

От високо гледа слънцето,
вяра няма – нито зрънце.

Продължава в бр.44

Андрей ***ВИДЕНОВ***

ИМАНЕТО

Ледените води на Скакля гневно се блъскат в изпъналите се насреща им кълбовидни камъни и обливат с разпенени пръски надвисналите от бреговете върбови вейки. Оттатък пътеката, върху няколко разкрача чакълеста земица, една бабичка наважда хилави стръкчета пипер и скришом наблюдава как заничам между порутените зидове на воденицата. Накрая любопитството ѝ надделява, изправя се и пита нещо, но шумът на водата поглъща думите ѝ и до мен стига само ехото им.

– За имането, за Влчановото имане те питам! – крещи с пълно гърло бабичката – Него ли дириш?

Всички дупки край Скакля са преровени заради това имане, а цяла една бригада от иманяри близо една година дълба редаците над водопада и накрая – нищо. Уж имаха сигурен знак, че кочията на Видинския паша Манул бей, дето Влчан войвода и поп Мартин бастисали в Каличина бара, лежи заровена в Скакля, пълна до горе със злато, но види се, не улучиха мястото. Не помогнаха дори и лесковите пръчки, а е знайно, че те най-добре показват къде има скрито имане.

Други пък носеха писмо, намерено в една делиорманска пещера. Там Влчан войвода и поп Мартин се крили, кога бягали към Влашко, подгонени от турски потери, и оставили книга, за да се знае кое как било. Тези иманяри бяха все хора образовани и с добри пенсии, та не ги мамеше толкова богатството, колкото романтичният сумрак на миналото, от където идеха имената на двамата хайдути и легендите за техните подвизи. Те палеха вечер голям огън на равното пред воденицата, пушеха цигари с филтър и захласнато слушаха разказа на оня, който носеше намерената в делиорманската пещера книга:

Тежка неправда била сторена на лакатнишкия поп Мартин. Веднъж, на път за София, в къщата му се отбил видинският паша Манул бей и хвърлил око на хубавата попадия. Попът го нагостил богато и, без нищо да подозира, приел поканата да му гостува във Видин заедно с попадията. Там кадъните на пашата подмамили попадията в харемлъка, турили опиум в кафето ѝ, отрязали и косата и я къносали. Слугите пък вързали попа, жестоко го били и после го изхвърлили навън. Опозорен и едва жив, той се крил в ракитака край Дунава, дорде мръкне и тогава поел назад. Но не се върнал у дома си, а поел да дири Влчан войвода.

Според писаното в книгата срещата им станала при воденицата в Скакля. Попът се явил бос, гологлав, с окъсано расо и рошава брада. Бил блед като мъртвец и не могъл дума да каже. Но като видял облегнатата на ореха пушка, хвърлил се към нея, прегърнал я и взел да я целува. От очите му потекли сълзи, а езикът му се отключил.

– Досега – продумал – целувах Христовия кръст, от сега нататък с тая пушка ще служа литургия на изедниците!

Влчан имал свой човек във Видин, главен за сеизин при пашата. В четата пък имал хайдутин зограф и изкусен подправяч на тапии. С него уйдурдисали ферман, че Манул бей се назначава на висока служба в Цариград и по предрешен като султански хаберджия четник го проводили за Видин. Не минал и месец и сеизинът пратил вест, че пашата се хванал на въдицата, продал всичко що имал, събрал много злато и тръгнал за Цариград.

Причакали Манул бей в Каличина бара, място потайно и сгодно за засада. По тесния и каменлив път от Сгуриград се задала кочия, карана от сеизина. До него яздел на охранен жребец пашата и в силяха му лъскали дръжките на пищовите. Влчан дал заповед да го хванат жив. Едно въже изсвистяло над главата му и пашата се смъкнал от седлото. Сеизинът разбрал каква е работата, насмел конете и кочията се изтърсила в падината под пътя. Десетината конници, които придружавали пашата, откачили пушките, но дорде се окопитят и фесовете им полетели в шубраките…

Така пишело в книгата, а накрая било добавено: „Да се знай кога при нас дойде поп Мартин и кога бастисахме кочията на Манул бей. Пашата докарахме в Скакля, вързахме го във воденицата и пущихме водата, та да му разправи за сите золуми, дето е сторил на людете. Да се знай и това, че кочията с парите зазидахме в пещта, на сто аршина по изгрев слънце от врелото и който реши да я дири требе да влезе през там, откъдето ние излезнахме…“

В друга книга, намерена в Осеновлашкия манастир, се казвало, че Влчав войвода и поп Мартин, пребили Манул бей другаде, а в Скакля докарали само кочията, но не я зазидали в пещта на сто аршина по изгрев слънце от врелото, а я спуснали с изправено нагоре дишло в една яма и на дишлото закачили наниза на попадията. Ямата пък засипали с червена земя, каквато не се среща по тия места, та да имат нишан…

Бабичката продължава да се надвиква с бучащата във вртопите вода – обяснява ми нещо, но не се разбира какво точно. По едно време остави мотиката и с тънките си като кокили нозе заситни насам.

– Требе да знаеш – рече ми, – като завързваше краищата на забрадката си. – че имане се денем не дири, а нощем, щото денем се разсипва, а нощем свети, ама не секогаш и не пред секи!...

И тя шепнешком ми заразказва как навремето я довели млада булка, на петнадесет години само. Тогава братанец на нейния свекър докарал на воденицата два товара жито, че да помогне да стъкмят сватбата. Хубаво, ама мливарите калабалък, а воденицата само с един камък, та трябвало да остане тук да преспи. ***Продължава на стр. 5***

Проф. д-р Драгомир ***ЛАЛЧЕВ***
Институт за български език при БАН

ЗА ЕЗИКОВИЯ ПРОИЗХОД НА СЕЛИЩНОТО ИМЕ ЖЕЛÈН, СВОГЕНСКО

От брой 42

Тук началната сричка жал- < праслав. *žăl ‘могила, гроб’, което произлиза от начален индоевропейски прастар корен *gêl ‘изпъкналост, хълм’ . Този корен съдържа вокала **а,** който в състава на името *Жалéнь* е в неударена позиция и лесно преминава , чрез диалектен преглас, в гласната **е**. Тази незначителна звукова промяна е станала също и в името на село **Желява** от по-старо *Жалява*, за означаване на местност, в която също има останки от *жалове* , т.е.тракийски могили, които в миналото са били много повече. След оране с трактори на нивите, повечето от тях днес са заличени. След корена с мекост на **-л-** следва суфикс **-ава**, както е при *Дренава, Чук-ава, Бел-ава, Полт-ава, Вълт-ава* и под.

Разграничаването на смисловата употреба на думата *жал* вероятно е станало още в старобългарския език, където се срещат форми като: жел-ьа ‘жалба, печал, мъка‘ (в текста на Супрасълския сборник 386.11): *„О стенание и желе…о плач”*; със същото значение и другата дума: *желятва* ‘жалба, печал, мъка‘(срещана пак в Супрасълския сборник, 383.15): *„Подобьны меры хране, еже въ скръби, въ гневя, въ* ***желятве,*** *въ труде”* (Старобългарски речник, том I, 1999:489). Старобългарските думи тук ги предаваме в статията чрез съвременна кирилска транслитерация, за по-достъпна четивност във вестника.

Любопитното е, че в българските диалекти с корена **жель/жаль** е образувана и старинната дума ***жéлва*** за именуване на костенурката. В това диалектно съществително име се забелязва метафоричен признак на назоваването: за такъв е послужила изпъкналата коруба на горското животно, която наподобява умалена по форма „могилка, малък хълм”. Древните славяни по обичая си са оплаквали своите мъртви при насипани могили, хълмове. Затова са имали езиковата традиция да дават названия на предмети по сходство, поради подобието на формата им с географски обекти, какъвто е случаят и тук с диалектното название на костенурката.

Същият общославянски корен **жель/жаль** се съдържа и в редица географски названия на местности и селища. Такова е селищното име **Желява**, разположено източно от гр. София. След граматическия му корен следва особено старинната праславянската наставка **–ава/-ява**. Със същата структура е и още едно друго село *Желява*, разположено на 25 км южно от Букурещ, където в ранни векове са живели български славяни, впоследствие ромънизирани. Между двете села няма хронологически доказана връзка, което говори за възникването им съвсем самостоятелно още през средните векове, когато южният клон от славяните се насочва от Централна Европа към Балканите. На различни места из България и в съседни балкански страни има местности, чиито имена носят корена **жел/жал** означаващ ‘изпък-нала над терена височина, хълм, могила’. Например: **Жáл-ковица,** мест-ност при с. Стъргел, Пирдопско; **Жá-лище** при с. Петрово, Мел-нишко; **Жáлка** – малка могила между селата Горица и Манастирица, Поповско; **Жéлник** – местност при Новеци, Брезнишко.; топонимите **Жáлна река** и **Жáлни дял** – височина между две реки при с. Балканец, Троянско.

За сравнение могат да послужат и други географски имена в съседни балкански страни: словенски местни имена – **Veli Žal, Žalina** , село **Žalec** при река Савиня, недалеч от град Целе в североизточна Словения; **Жáлешка** - местност при Покрвеник, Ресенско (Западна Македония); сръбски и хърватски местни и селищни имена – **Жал, Жало, Жалјево, Жалина, Жалица, Жалково;** руски местни имена – **Жалична, Жальцы,** речно име **Жалый;** украинското речно име – **Жалюнь**, чешките **Žala, Žalany** ; **Желин** – име на малка планина, висока 1785 м, част от хребета Копаоник между реките Ибар и Морава в Южна Сърбия; село **Желино** разположено на десния бряг на река Вардар при гр. Тетово в Северозападна Македония /Карта на бивша Югославия, мащаб 1:1 250 000, изд. ГУГК 1980, Б -2670/; село **Желна**, намиращо се между реките Бистрица и Будак – десни притоци на река Шиеу в Северните Карпати /Карта на Румъния, мащаб 1:1 000 000/; на границата между Беларус и Украйна, в хълмист терен, протича малката река с име **Желонь,** десен приток на река Припят. /Малый Атлас мира. Москва, 1975, с. 36 Б-3/.

Днес, за жителите на Свогенските села, името на село Желен е с неясна етимологична структура, поради избледняване на етимона /първичният географски признак на местността/. Това е причина за склонността на мнозина да си нагласят близка до въображението тълковна версия, изхождайки от думата жáлене. От тук иде и разказът за многото „жал и мъка” по убитите защитници на крепостта, когато дошли турските завоеватели в този край. Основание за това местните хора виждат в народното предание за избитите местни жители, укрили се в пещерата *Мéчата дýпка*, където турците запалили мокра слама на входа и ги задушили с дима. Вътре, освен мъже, имало и около стотина жени с деца, от които някои се спасили по странична пещерна галерия, която ги извела в посока към съседното село Бов и долината на река Трескавец. Наистина такова трагично събитие действително е станало и неслучайно то е запазено в народната памет и преданията. Обаче при тълкуването на селищното име не трябва да се забравя, че преди то да възникне, тук е имало местност назовавана в ранните векове с това име, означаващо не само „скръб, мъка, печал”, но и изпъкнали земеповърхни форми – могили, хълмове. Впоследствие в българския език настъпва преосмисляне на лексикалната семантика на думата **жал/жел** ‘хълм, могила, височина’ и тя започва да се свързва с обичая да се „жали”, тоест да се скърби и тъгува при гроба на починал човек. Тук, поради прилика между земеповърхните форми е станало преминаване на лексикалното значение между географското понятие „хълм, височина” и извършваното действие – оплакването, скърбенето. Това езиково явление е често срещано и се определя с термина *метонимия* – назователно прехвърляне на думата от едно понятие върху друго. Същото е при изразите „бащино огнище” и „бащина стряха”, при които *огнище* и *стряха* в речта придобиват разширено значение за предмет с поголяма площ и форма, тоест изобщо *дом, жилище*.

В землището на село Желен има 14 християнски оброка, по-известни от които са: Св. Пророк Илия, Св. Св. Кирик и Юлита при развалините на едноименния манастир, в местностите Máньовица, Вълчáновото, Бакьóвица, Селóто, оброкът Света Мария Магдалена, Шушéго, Цřрни кáмик, ж.п. спирка Желéн; оброчен кръст в местн. Бакьóвица; Бýкур – в центъра на Желен, където при вековно дърво има оброчен стар каменен кръст; Вълчáновото – оброчен кръст, разположен по-високо над оброка Св. Кирик; Градó – тук също има оброк, намира се западно на 3-4 км от селото и е близо до Св. Кирик. За сведенията, които получих за махалите и оброците в селското землище благодаря на: Борис Митов, Олга Стоянова, Георги Димитров, Ганчо Виденов и други местни жители от село Желен. С тези спомени в статията затваряме поредната страница от предстоящата книга, посветена на историята и езика на Свогенския край, за да отворим следващата за следващото село.

Географските имена в езика на всеки народ, наричани още топоними, носят диханието на вековете и спомена за живота на отминалите във вечността поколения. Това езиково богатство, заедно с диалектите е част от духовното културно-историческо нас-ледство на българския народ. Със своята архаична семантика географските названия са съкровищница, в която се пази историческата памет и стародавните традиции на нашия народ, за да достигнат до бъдещите поколения на България, които да ги предават от век на век в безкрая на времето… †

ИМАНЕТО

От стр 3.

Вързал конете за ореха, а той легнал до тях, но щом заспал и усетил, че нещо го дърпа. Събудил се, и кога гледа, от грамадата зад вървището излизат пламъци, а добичетата пръхтят и рият с копита.

Уплашил се братанецът, оттърчал при мливарите във воденицата и извикал: „Гори!“ Но веднага езикът му се вързал и не можал повече нищо да каже – нито какво гори, нито къде. Излезли мливарите навън, но не видели никакъв огън. Гледат – само добичетата пръхтят и рият с копита. Тогава се досетили, че братанецът е видял да гори Вълчановото имане и за това му се е вързал езикът, щото оня, комуто се яви имане не трябва никому да обажда. Обади ли – езикът му се връзва, а имането се разсипва.

– Та да знаеш – шепнеше все така тайнствено бабичката, като си отиваше, че имане се явява нощем, ама не секога и не пред секи!...

Искрящият на слънцето водопад като бяла панделка се дипли през праговете, а две хлапета седят върху камъка на врелото и къпят босите си нозе. Скални лястовици прелитат ниско над вировете и отнасят в човките си малки водни капчици, за да наквасят с тях зажаднелите гърла на рожбите си. А имането? Има ли го или е само приказка?

Сиво гущерче изпълзява от порутените зидова на воденицата, мига насреща ми и като че ли казва: „Има го, ама не се явява секогаш и пред секи…“ †

(Публикувано с незначителни съкращения. Бел. ред.)